

kamers gedaan, tot anderen konden doordringen.¹ Die mogelijkheid was uiteraard steeds aanwezig.

Zouden de rechters in hun vonnissen voldoende 'hard' zijn? *Reichsjustizminister* Gürtner had twee *Staatssekretäre*, dr. Franz Schlegelberger en dr. Roland Freisler. Schlegelberger was een serviele hoofdamtenaar, Freisler een fanaticke Nazi en het was vooral onder *zijn* invloed dat het departement aan de ambtenaren van het openbaar ministerie, de *Staatsanwälte*, ging voorschrijven welke straffen zij moesten eisen. Sterker nog: de *Oberreichsanwälte* (in Duitsland de hoogste vertegenwoordigers van het openbaar ministerie) kregen de bevoegdheid, tegen vonnissen die al in kracht van gewijsde waren gegaan, binnen een jaar beroep aan te tekenen, ja ook de bevoegdheid, vonnissen te annuleren: de zaak kwam dan voor het *Reichsgericht* of voor het *Volksgerichtshof*. Met dit alles werd het het *Reichsjustizministerium* mogelijk gemaakt, steeds nieuwe stappen te ondernemen tot de rechtbank gevonden was die het gewenste 'harde' vonnis uitsprak.

In januari '41 kwam Gürtner te overlijden. Een nieuwe minister werd vooreerst niet benoemd, *Staatssekretär* Schlegelberger kreeg de leiding van het departement. Hij ging weer een stap verder door de *Staatsanwälte* voor te schrijven dat zij de door hen te stellen eisen (die als regel van het departement afkomstig waren) vóór de openbare behandeling moesten bespreken met de rechtbank: een duidelijke vorm van pressie op de rechters; die pressie werd later trouwens nog versterkt doordat het toen regel werd dat de rechtbank na de openbare behandeling in het geheim overleg pleegde met de *Staatsanwalt* voor de straf vastgesteld en uitgesproken werd. Dat een en ander de onafhankelijkheid van de rechtspraak in de wortel aantastte, is duidelijk.

Waren de fanatici tevreden? Neen. Als het *Reichssicherheitshauptamt* van oordeel was dat een bepaalde verdachte ten onrechte niet tot de doodstraf veroordeeld was, dan werd hij soms (de omweg via de rechterlijke macht werd dan vermeden) uit de gevangenis gehaald, naar een concentratiekamp overgebracht en daar geëxecuteerd. De concentratiekampen kregen daardoor een nieuwe functie: zij werden oorden van executie op last van de *Gestapo*. De eerste gevallen van dien aard deden zich al in september '39 voor, nl. in

¹ Men vergelijke het vonnis (november '41) van de Rotterdamse vrederechter die zes weken gevangenisstraf oplegde aan een Woerdense vroedvrouw die in een gesprek aan een kraambed de NSB'ers landverraders genoemd had; de officier van justitie had haar van rechtsvervolgning willen ontslaan omdat zij niet in het openbaar gesproken had, maar de vrederechter had betoogd dat 'de volksgedachte' ('*das gesunde Volksempfinden*'!) eiste dat zij toch veroordeeld werd. Wij behandelden dit proces in hoofdstuk 8 van deel 6 in de paragraaf 'Vrederechtspraak'.